

RECREMENTVM argenti, quod scoriam vocant, aut helcysma, aut encauma, molybdanæ vim habet. quare emplastris, quas phæas appellant, additur, ac medicamentis, quæ cicatricem obducunt, utpote cum adstringat, extrahatque.

Argenti scoria
confid.

COMPLURES argenti scoriæ acerui, quam uulgò Loppa uocant artifices, extra fornacum domos uisuntur in agro Tridentino prope Perzenum, & Lauisium, & in comitatu Tirolensi, ubi perpetuò argenti metallum in fornacibus uritur, ut in præcedentibus diximus de plumbi scoria differentes. Faciæ hæc uitrum, quod Veneti ab indistis quibusdam uulgò Smalto dicunt, adeò refert, ut per difficile sit alterum ab altera dignoscere. Varijs hæc coloribus conspicitur, pro admistorum (ut opinor) fossilium uarietate. nigricat tamen cum plurimum, & quibusdam exartur lineis cum cæruleis, tum etiam uiridibus. Nec deest etiam quæ uiridi tantum, & quæ solium cæruleo spectetur colore. Huic uires reddidit Galenus lib. IX. simplicium medicamentorum, his uerbis. Argenti scoriam propriè helcysmam appellant. Emplastris quibusdam resicatoriæ facultatis commiscetur. Quod Latinis Argenti recrementum, Græcis ἀργύρου σκωρία uocatur: Italis, Scoria dell' argento.

Vires ex Gal.
Nomina.

SPUMA argenti quædam gignitur ex arena, quam molybditin uocant, in fornacibus conflata, do nec perfectè igni incandescat: altera ex argento: tertia ex plumbo. Probatissima est Attica: secunda Hispaniensis: has sequitur, quæ fit Dicæarchiæ, id est Puteolis, Baijs, in Campania, & Sicilia. plurima enim hisce locis è flagrantibus laminis plumbeis gignitur. Quæ flauo colore splendet, chrysitis appellatur, omnium optima: quæ in Sicilia, argyritis: quæ ex argento, calabritis. Vis autem adstringere, mollire, explere caua, excrescentia in carne reprimere, ad cicatricem ducere, refrigerare, & occludere. Vritur argenti spuma, confractis partibus ad magnitudinem iuglandium prunæ superpositis: ita accensa follibus, ut conflagret, abstergitur insidens spurcitiæ, & reconditur. Aliqui ter aceto, aut uino restinguentes, rursus vrunt, & eadem profecuti, reponunt. Lauatur ut cadmia. Ut argyritidi nominatæ, aut, si desideretur, alteri candor detur, ea in partes magnitudine fabarum confracta, chænicis Atticæ mensura, fictili nouo superfusa aqua, addito candidi tritici pari pondere, priuatimque pugillo hordei, linteolo puro, raro, anfulis uasis alligato, coquitur, donec hordeum fractum diffiliat. deinde omnia in nouum craterem oris ampli transfunduntur: triticum abijcitur, spuma argenti vehementer manibus affricando, infusa aqua lauatur, assiccataque in Thebaico mortario teritur, affusâ feruente aqua, donec soluta fatiscat. Excolata aqua, iterum tota die teritur, & uesperis infusa calida aqua finitur: mane colis excernitur, alia infunditur, atque ter die excolatur. Id septem diebus fieri solet: postea additis ad singulas minas spumæ argenti, quinis salis fossilis drachmis, infusaque calida aqua, ter die teritur, & addita aqua excolatur: cumque inalbuerit, calida infusa, idem facito, dum nullam prorsus falsedinem respiciat. demum ardentissimo sole siccata, eiecto prius humore reconditur. Sin minus mina spumæ argyritidis diligenter teritur, addito sale fossilis trito, triplicato pondere, in fictile nouum conijcitur, aqua infunditur, ita ut superemineat: mouetur quotidie mane & uesperis, aquaque superinfunditur, priore nequaquam effusa. hoc fit triginta diebus: nanque nisi moueatur, crassescit usque ad duritiem testæ. Post hæc effusa leniter muria, in Thebaico mortario spuma argenti teritur, coniectaque in fictile aquam continens, manibus diligenter agitatur, mutata subinde aqua, donec nullum falsuginis indicium præbeat. deinde quod ex argenti spuma candidum apparet, in uas aliud transfertur, & redactum in pastillos, plumbea pyxide conditur. Alij spumam argenti in fabarum magnitudines confractam, in ventre suillo crudo ex aqua coquunt, dum viscus eliquescens contabescat, exemptamque cum sale pari terunt, & ut supra dictum est lauant. Sunt qui salis libram unâ, & spumæ argenti tantundem, in sole terant, aqua continuè mutata, dum candor ei detur. Alia ratio. Sumito quantam vis argenti spumam: ubi lana candida inuolueris, fictili nouo indita aqua, cum pugillo fabarum recentium, repurgatarumque decoquito: cumque fabæ disruptæ dehiscant, lanaque non denigretur, exemptam argenti spumam, & altera lana inuolutam, iterum coquito, cyathum aquæ, & parem fabarum modum adijciens. eadem tertio, quæ supra, facito: in summa tantisper, dum lana iam non inficiatur. Insuper transfundens in mortarium, ad singulas salis fossilij libras, adijcito octogenas spumæ argenti drachmas Atticas, & terito: intermittensque nitri quam albissimi cum aqua diluti drachmas quadraginta septem indito: iterum terito, donec satis candoris contraxisse uideatur. Ita autem fundens eam ex alto in fictile oris ampli, adiecta largiore aqua, ubi considerare desierit, colato: tum nouam superadijciens aquam, manibus probè uersatam, finito ut confidat, ac rursus per colum trajcito. Alternis eadem prosequere, dum pura aqua, dulcisque effluit, & nullam falsedinem præ se ferat. Postremò in fictile nouum translata, colato sensim omni humore, soli quadraginta diebus sub Caniculæ sydus exponito, & siccata utitor. Elotam autem constat ad oculorum collyria prodesse, & ad cicatricum sceditates tollendas, ad rugosas facies, & cicatricosas, laceratasque, & macularum plenas.

FIT PLERUNQUE Argenti spuma, quam Græci lithargyrum uocant, ea inquam, cuius hodie apud se-
 plasiarios est usus, in metallorum fornacibus, ubi repurgatur argentum, è plumbo argenti recrementis admisto. Si-
 quidem cum artifices argenti massam à sua uena defluxant à commistis metallis, nempe plumbo, æreque, repurgare uo-
 lunt, in aluicum è cinere suo more paratum, plumbi multum conijciunt, adeo ut uel subditi ignis colligatum, balnei
 speciem referat. In hoc demum argentum repurgandum inmittunt, quod plerunque (ut diximus) aut plumbum, aut
 æs habet admistum. Dum autem hæc perficiuntur, uisitur plumbum in liquecentium metallorum superficie, ignium
 uel follium statu continuè excitata, olei modo supernatans. quod tandem postquam æs, aut plumbum, quod prius ar-
 gento fuerat admistum, in se contraxit, eorundem follium statu ad cinerei alui oras pedetentim expellitur. Hoc cum
 uident artifices, aluicum in latus secant, labique sinunt in humum: fitque hoc modo lithargyrum, coctionis diuturnitate,
 10 & metallorum aliorum mistione, ea forma concepta. Huic, postquam refriguit, quandoque aureus, quandoque ar-
 genteus emicat splendor. Quo factum est, ut hunc argenteum, illum aureum passim seplasiarijs ac medicis dicatur, om-
 nino existimantes, alterum ex auro, alterum ex argento conflare. Cæterum coloris huiusce uarietatem lithargy-
 rus haudquaquam ex auri, uel argenti spuma contrahit, sed quod plus, minusue ærei uaporis ab argento detracti, in-
 tra se receperit. Siquidem (ut ego pluries experientia comperi, & ipsi quoque testantur artifices) argentum depu-
 randum si plurimum sului æris contineat, huius & plumbi mistione, lithargyrum aureus redditur: sin minus, argen-
 teus efficitur. Quare nobis affirmare licebit, nil aliud esse lithargyrum, quam plumbum æris uel argenti uaporibus
 commistum. Non itaque temerè prodidit Dioscorides fieri argenti spumam aut ex arena, quam molybdium uocant, aut
 ex argento, aut ex plumbo. Cui subscribit Plinius libro xxx. cap. vi. Meminit argenti spumæ Galenus libro ix.
 simplicium medicamentorum, sic de eius uiribus scribens. Lithargyrum desiccatur quidem, uelut alia omnia metallica;
 20 lapidea, terrenaque; medicamenta, uerum omnium id efficit moderatissime: & secundum alias tum qualitates, tum fa-
 cultates, quodammodo in medio est, neque manifestè excelsi faciens, neque refrigerans: modica tamen adstringendi, abster-
 gendi que facultas ei inest. quamobrem inferior est & sarcoticis medicamentis, quæ mediocriter extergentia ostendi-
 mus, & contrahentibus, atque adstringentibus. Cæterum ad intertrigines femorum utilis medela est: quandoquidem
 utriusque iam dictæ facultatis leuiter est particeps. Iure itaque medijs ordinis in metallicis habebitur. Proinde ea fre-
 quenter utimur ceu materia ijs miscentes, quæ ualentem facultatem obtinent, siue mordicantem, siue adstringentem,
 uel aliud quippiam efficientem, sicut in liquecentibus ad pleraque medicamenta ceram adhibemus tanquam materiã,
 quia scilicet & ipsa quodammodo medium tenet eorum, quæ ualentem facultatem possident. Λιθάργυρος sic Græ-
 cè, ut Lithargyrum item & Spuma argenti Latine dicitur: Arabice, Martech, siue Merdasengi: Italice, Spuma
 d' argento: Germanicè, Glett: Hispanicè, Almartaga, Litargiro, & Yezes de oro.

Spumæ argenti
 consideratio.

Lithargyri ui-
 res ex Gal.

Nomina.

30 **ϒιμυ'διον. CERVSSA. CAP. LXIII.**

CERVSSA fit hoc modo. infuso in urceum oris lati, aut fictile labellum quàm acerrimo ace-
 to, laminam plumbeam supra fictilis spiraculum, subiecta prius arundinea tegete, firmato: super-
 icctis que velaminibus, ne halitum expiret acetum, ubi resoluta fuerit, defluens que deciderit, hu-
 morem purum ad summa delatum colato, crassamentum que transfundito. debet quoque siccare in
 sole, mox trusatili mola teri, aut aliàs tritum cribrari. postea quod superest duri, in tenues partes
 redigendum, cribrandum que. vicissim eadem tertio, quarto que facienda. Melior, quæ primò cri-
 brata est, & medicamentis oculorum assumenda. Secundum locum tenet sequens, & reliquæ suo or-
 dine. Nec defunt, qui ligneas rudes in medio uase appendant: & derafo ceu situ imposito, ita ut ace-
 tum non contingat, indito que operculo circumlinentes dimittant. Post dies decem laxato obtura-
 mento uisunt: cum que resoluta materia fuerit, reliqua, ut supra diximus, exequentur. Si autem quis
 in pastillos uelit digerere, aceto acri subacta, diuiditur in pastillos, qui in sole siccantur. Acetate ta-
 men supra dictum opus obeundum est: ita enim candida, atque efficax redditur. Quinetiam hyeme
 paratur, urceis supra furnos, balnea, aut fornaces impositis: ascendens enim calor idem, quod sol
 præstat. Laudatissimam fieri putant Rhodi, & Corinthi, aut Lacedæmone: proximam Puteolis.
 Torretur hoc modo. Flagrantibus igni carbonibus, fictili nouo, maximè Attico, tritam cerussam
 imponito, & assiduè versato: cum que cinereum colorem traxit, eximens refrigerato, & uitior. Est
 & aliud vrendi genus. Trita patinis nouis supra prunas imponitur, & ferulacea rude mouetur, do-
 50 nec colore similis sandarachæ fiat, extracta que ad vsus ministratur. Quæ uerò ita parata est, Sandyx
 à quibusdam dicitur. Lauatur cerussa cadmiæ modo. Vis ei refrigerare, occludere, emollire, explere,
 extenuare que: insuper excrementa leniter reprimere, & ad cicatricem perducere. Miscetur cera-
 tis, & emplastris, quæ liparæ uocantur, pastillis que. Est autem lethalis eius potus.

CERVSSA medicamentum est omnibus notum. Facilita tamen res est. Venetijs plurima conficitur, sicuti &
 in alijs compluribus Italiæ locis: quod non solum in medicamentorum usus expetatur seplasiarijs, ac medicis; sed
 etiam pictoribus, qui ea frequentissime in suis operibus utuntur. Paratur ex cerussa (ut Dioscorides inquit) Sandyx,
 quod officinæ Serapionem secutæ minium appellant, non autem Sandarachæ, auripigmenti genus, ut libro de compo-
 sitione medicamentorum existimat Fuchsius. Siquidem Sandarachæ, ut suo loco dicitur, fossilis res est, non autem fa-
 ctitia. Cerussa meminit Galenus libro ix. de simplicium medicamentorum facultatibus, ita scribens. Psimythium
 id est Cerussa, & hoc medicamen testimonium præbet modo dictæ facultati. Nam si ex acri aceto soluatur, gustu ta-
 men

Cerussa, &
 sandycis co-
 sideratio.

Cerussæ vires
 ex Gal.

men neque acere erit, neque mordax, neque discussorium, sed emplasticum, & refrigeratorium: facultatis ærugini dissimilumæ, tametsi & illa conficiatur aceto. es dissolvente. Porro cerussa adusta in Sandycæ, quam uocant, transit, medicamentum seipso tenuius, nondum tamen excalfaciens. hæc Galenus. Ex quibus liquidò patet, Sandycem, & Sandaracham maximè inter se facultatibus pugnare. hæc nanque Galeni, & Dioscoridis testimonio arsenici modo carnem exurit, & crustas sua uehementi uedine, ac caliditate, morsuq; uiolento excitat: illa uerò nulla sui parte excalfacit, sed potius refrigerat. Id quod in uulgari officinarum minio facile deprehenditur, Sandycis meminisse uidetur Vergilius in Bucolicis, dum his uersibus cecinit,

Ipse sed in pratibus aries iam suaue rubenti

Murice, iam croceo mutabit uellera luto.

Sponte sua Sandyx pascentes uestiet agnos.

Hæc tenens poeta. Cerussa, quæ ita Latinis, $\chi\rho\upsilon\sigma\omicron\kappa\omicron\lambda\lambda\alpha$ Græcis appellatur: Arabibus, Affidegi, seu Affidagi: Italis, Cerusa: Germanis, Bley uucisz: Hispanis, Aluayalde, & Blanquet: Gallis, Ceruse. Quæ uerò $\sigma\alpha\upsilon\delta\upsilon\varsigma$ Græcè, Sandyx item Latine uocatur: Arabicè Afrengi, Sarchon, Sandicon, Sandax, Syrengi, siue Serengi: Italicè, Sandice: Vulgus, Minio.

Nomina.

$\chi\rho\upsilon\sigma\omicron\kappa\omicron\lambda\lambda\alpha$. CHRYSOCOLLA.

CAP. LXIII.

CHRYSOCOLLA laudatissima Armeniaca, colorem porri quàm fimillimè reddēs. Secundum locum sibi vendicat Macedonica: & proximum Cypria. quo in genere præfertur pura: damnatur, quæ terram, aut calculos collegerit. Ratio lauandi hæc est. Tufam infusa aqua, mortario expassa manu ad pilam uehementer fricato, & statim quàm confederit, colato. Alteram infundens aquam, rursum terito. hæc vicissim prosequere, donec pura, synceraque spectetur. dein siccato in sole, & ad usum recondito. Quod si vrere uolueris, ex ea terens quod satis esse videbitur, patinis supra carbonem adponito: & alia facito, quæ supra diximus. Dos chryfocollæ ad purgandas cicatrices: excrescentem carnem coercet, adstringit, purgat, excalfacit, & modicè corpus mordendo exest. Inter medicamenta intelligitur, quæ vomitiones concitant, & necem inferre possunt.

Chryfocollæ historia.

CHRYSOCOLLA, ut Plinius est author lib. xxxiii. cap. v. naturalis historiæ, humor est in pteis, per uenam auri defluens, crassescente limo rigoribus hybernis, usque in duritiam pumicis. Laudatiorem eandem in ærarijs metallis, & proximam in argentarijs fieri compertum est. Inuenitur & in plumbarijs, uiliore etiam auraria. In omnibus autem ijs metallis fit & cura, multum infra naturalem illam, immixtis in uenam aquis leuiter hyeme tota, usque in Iunium mensem. Dein siccatis in Iunio, & Iulio: ut planè intelligatur nil aliud chryfocolla, quàm uena putris. Natiua duritia maximè distat, luteam uocant. & tamen illa quoque herba, quam luteam uocant, tingitur. Natura est, quæ lino lanæue ad succum bibendum. Tunditur in pila, deinde tenui cribro secernitur, postea molitur, ac deinde tenuius sic cribratur. Quicquid non transmeat, reperitur in pila, dein molitur. Puluis semper in catinis digeritur, & ex aceto maceratur, ut omnis duritia soluatur. Ac rursus tunditur, dein lauatur in conchis, siccaturq;. Hæc tenus de chryfocolla Plinius. Cateriam seplasiarij, quemadmodum aurifices, Chryfocollam uulgò Borracc uocant, Mauritanos secuti: cum tamen pauca admodum in officinis reperiantur, quæ sincerissima dici possit, & quæ colore sit uiridi, porraceq;. ut Dioscorides inquit, & præstantissima exposcit. Siquidem subnigricat hæc, nec ulla ex parte uirescit. Quæ saturato colore uiret (ut mea fert opinio) in ærarijs tantum metallis foditur: quæ nigricat, in plumbis: quæ albicat, in argenteis: & quæ pallefcit, in aureis. Vnde mihi facile persuasum est, Chryfocollam sibi uarium colorem uendicare, pro metallorum, in quibus foditur, ratione. Porro factitiæ ex alumine rupeo, sale nitro, ac etiam alijs quibusdam admixtis, copia non deficit. Idcirco aurifices, qui ea ad aurum ferruminandum frequentissimè utuntur, ipsam magna quidem diligentia seligunt. quanquam & ipsi plerunque decipiuntur: tanta in omnibus est impostorum astutia. Præferunt auro ferruminando illam, quæ lutea est: tametsi in medicamentorum usu, præstantior sit uiridis. Fit etiamnum chryfocolla (ut Dioscorides prodidit libro secundo in urinae mentione) ex puero-

Chryfocollæ uires ex Gal.

rum urina in æreo mortario, pistillo item æreo sub calenti sole tandiu ducta, ut unguenti modo crassescat. Quod pariter literis memoriæq; mandauit Galenus libro ix. simplicium medicamentorum, sic inquit. Chryfocolla, & hoc medicamentum ex ijs est, quæ carnem liquant, non tamen ualenter mordicat, quanquam sit facultate admodum digerente, desiccanteq;. Igitur quidam id modò, quod in metallis inuenitur, ita nominant: alij uerò id, quod in æreo mortario, pistilloq; æreo, ex pueri urina preparatur: id quod quidam inter æruginum differentias numerant. Satius uerò est ipsum preparare tempore æstiuo, aut certè ære prorsum calido, urinam in mortario terentes. Præstat autem æs, ex quo mortarium pistillumq; conficiat, rubrum sit. Nam quo æs tenerius fuerit, eò plus circumtagendo pistillo deteritur. Hoc medicamentum aptissimum est ulceribus contumacibus, tum per se, tum alijs mixtum, ut in opere de componendis medicamentis referetur. Nunc autem id nouisse sat est, quod quanto plus quàm Chryfocolla metallicæ desiccet, minusq; mordicat, tantò etiam ipsam excellit tenuitate. Ipsam tamen Chryfocollam illam si uras, multò tenuiorem efficies. Ut Græcis $\chi\rho\upsilon\sigma\omicron\kappa\omicron\lambda\lambda\alpha$, ita etiam Latinis Chryfocolla, & Auri glutinum appellatur: Arabibus, Tincar: Italis, Chryfocolla: Germanis, Borrass: Hispanis, Atincar, & Borrax.

Nomina.

ARMENIVS lapis præfertur læuis, colore cœruleo, perquam æquabilis, calculo carens, & friabilis. Eadem, quæ chryfocolla præstat, sed inefficacius. Quinetiam vsum habet ad pilos in palpebris alendos.

ARMENIA, ut lib. xxxv. cap. vi. testatum reliquit Plinius, lapidem mittit, qui eius nomine appellatur. Lapis est hic quoque chryfocolla modo infectus: optimumq; est, quod maximè viride est, communicato colore cum cœruleo. Plinio subscribit Auicenna, sic inquit. In lapide Armeno est aliquantulum azuli coloris, non tamen est in colore azuli, & non est in eius soliditate, sed est in eo arenositas quedam: & quandoque utuntur eo pictores loco azuli, & est lenis tactus. Ex horum sanè uerbis perspicuum fit, lapidem Armenium colore esse viridi, ad cœruleum inclinante. Talis autem esse comperitur, qui in argenti fodinis, in compluribus Germaniæ locis foditur: & è quo colorem illum ad pictorium usum parant, quem uulgò uocant uerde azzurro, ac si diceret uiride cæsum, uel uiride cœruleum. Nanque is colore chryfocollam refert, sed duritie præcellit. Quamobrè crediderim ego, eos non longè abesse à ueritate, qui dicerent, Germanicum hunc lapidem illi congenerem esse, quem Armenia mittit. siquidem patriū Armenij nomen genus non immutat. neque etiam obstat, quin & in alijs regionibus, lapis hic gigni possit. Quippe Phrygius lapis à Phrygia regione dictus, optimus in Cappadocia foditur, ut Dioscorides est author. Id quod facile ostendit, Armenium præter Armeniam, alias quoque regiones gignere posse. Nec refert, quod scripserit Manardus Ferrariensis libro III. epistola III. Armenium lapidem hodie non facile inueniri posse. Quandoquidem cum certò sciam, multa in officinis ferè omnibus deesse medicamenta, eaq; præsertim, quæ ex metallorum fodinis expetuntur, quæ tamen suo natali solo, ubi proueniunt, copiosa reperiuntur, mirum certè non fuerit, si Armenio etiam lapide careant seplastarij. Hac itaque ratione ductus, haudquaquam dubitauerim affirmare, quin & hic in Germaniæ metallis proueniens, in Armenij lapidis genere legitime recenseri queat. quemadmodum in Gagatis, Phrygijs, Asijsq; genere nobis recipiuntur, qui alibi, quam in Gaga fluuio, in Phrygia, & Asso inueniuntur. præsertim cum notis omnibus ac uiribus Armenio per omnia similis hic habeatur. Notis quidem, quod summè uireat, & ad cæsum colorem proximè accedat. Viribus autem, quod (ut equidem testari possum) atra bile uexatis maximè conferat, ijs uomitum, & aluum ciens. Porro seplaste (ut omnibus constat) non modò multis destituuntur fositijs medicamentis, sed continuè alterum alterius loco supponunt: nempe cadmiam pompholygis loco, spodij uice complura antispodia, & pro flore eris rasilem æruginem subiiciunt: cum tamen & pompholyx, & spodium, & flos eris copiosa, legitimaq; reperiantur omnibus in fornacibus, ubi argentum, & aes funduntur. Nam ex hoc, quod in officinis non reperiatur Armenius lapis, quemadmodum alia complura, haudquaquam colligere licet, quod hæc omnia suis in fodinis fornacibusq; non habeantur. Præstat mirum in modum Armenius lapis (etsi id Galeno, Paulo, alijsq; ueteribus incognitum existimetur) ad atram bilem deiciendam, ut testis est Alexander Trallianus clarissimus author, libro primo capite de melancholia, ubi sic inquit. Quod si hiera data melancholice imaginationes nihilominus infestare uideantur, tunc sine ulla cunctatione lapidem Armeniacum dare festinato. Noui enim ex ueteribus antiquiores ad uer atrum album properasse, ubi affectum ab alijs purgationibus nihil penè imminui conspicerent. Verum ego lapidem Armeniacum ueratro albo præfero, atq; licet utentem ipso experientia cognoscere, quomodo præterquam efficaciter, etiam sine molestia, & periculo purget. quorum nihil album uer atrum habere nouimus. Si igitur res postulat, non modò infra per aluum, sed etiam per uomitum purgationem fieri, lapidem illotum exhibere conuenit. Sit autem modus ipsius scrupuli tres, aut quatuor, aut paulò amplius, minusue, pro uirium simul, & copie humoris noxij ratione. At si æger purgatione per uomitum non admodum indigere uideatur, sed per inimum uentrem totum uitiosum humorem exire conducatur, tunc lapidem eluere oportet usque ad duodenas (uetus legit quinquagenas) uices. Vbi enim sic fecerimus, neque turbationem stomachi, aut compressionem lapis excitare potest, sed etiam minori cum molestia nigrum terrestremq; humorè uacuabit, ut paucis præteritis diebus adumentum ex eo nobis accessisse percipiamus. Dato autem ex eo scrupulos quinque, aut sex, ut plurimum ex aqua tepida, semper ex cognatis dictis coniectura deprehendens an plus, minusue exhibere debeas. Quod si ægrum etiam bis adhuc requirere suspicaris, cum fiducia rursus exhibeto. neque enim calorem habet, aut siccantem admodum, aut aliam quampiam ipsi insidentem, amaram, & uenenosam qualitatem, ut æger ideo medicamentum bibere detrectet. Sin autem nonnulli humidum aliquod medicamentum sumere aduersentur (multi enim in totum non sustinent liquidum medicamentum assumere) in catapotia lapidem redigere oportet. Si uerò libet, etiam picræ aliquam insignem partem admisceto, aut etiam ex alijs quibusdam, quæ purgationem magis promoueant, & non renitentur. Ne autem is, qui parare uelit horum confectioem, inquirendo labore, uisum mihi est ea de causa etiam horum compositionem meminisse. Habet autem in hunc modum. Picræ semuncia, epithymi semuncia, agarici scrupuli quatuor, scammonie uncia, garyophyllorum grana uiginti. Contusa excipiantur rhodomelo, aut succo citrij, aut rhodomelite. Dentur scrupuli duo, plurimum quatuor. Notandum uerò est, præterquam quod uentriculum corroborant, simul etiam uarios humores, præsertim terrestrem, & melancholicum, citra molestiam purgare posse. hætenus Alexander. Ceterum Armenium lapidem deiectionis facultate pollere in atrabiliarijs morbis, nouit etiam Aëtius. quippe qui lib. II. cap. XLVII. ex Nichessonis medici autoritate, sic de eo scriptum reliquit. Armenium, quo pictores utuntur, duodecima drachmæ parte melancholicis, & crassum sanguinem habentibus dato. Datur & pueris pectoris morbo infestis: reuomunt enim, nam uomitorium exiit. Datur & morbo sacro obnoxij, ac furiosis, hoc modo. Centaurij fasciculos manipulares tres in aquæ marinæ heminis tribus coquito,

Armenij lapidis consideratio.

Armenij lapidis vires ex Alexandro.

Vires eiusdè ex Aëtio.

donec

Armenii lapi
dis uires ex
Galeno.

Nomina.

donec una supersit, & cum excolato decocto, Armuthei lapidis, quem Græci Armenium uocant, tertiam drachmæ partem terito, ac confidenter exhibeto. nihil enim periculi est. Itaque nosse operæpretium est, quod Armenium penitus reuomitur, nihil memorabile sursum efferens, sed & inferne modicum quid paulatim, & in pluribus secessibus effert. hæc Aëtius. Nouit præterea Armenij uires deiectorias inter recentiores Græcos Actuarius, ut uidere est in suo de compositione medicamentorum libello. Verum alias ab illis Armenio lapidi uires reddidit Galenus libro IX. simplicium medicamentorum, his uerbis. Armeniacum uim habet extergentem, cum leuicula acrimonia, & leuissima adstrictione. Itaque tale cum sit, ocularibus miscetur facultatibus. Et ipso per sese quoque ad pollinis leuorem redacto, utimur sicco ad pilorum in palpebris incrementum: nempe ubi præ humorum acrimonia partim excidunt, partim uero nec crescunt, nec aluntur. Siquidem depastis his acrimonijs, in bonum nature habitum pars reductitur: cuius cum alia sint munera, tum etiam producendi, incrementum præbendi, ac roborandi, qui in palpebris sunt pil. quippe cum prima, & ex professo, quedam sint medicamentorum opera: quedam uero mediante natura, quæ animantium corpora dispensat, eduntur, uelut quæ in his ipsis calliblephara nuncupant. Ipsa enim partes moderate lesas mediocriter desiccant, pilos corrumpentem humiditatem absorbendo. quæ ubi abolita est, tum natura ad proprias redit actiones, nimirum sublatis, quæ hæcenus ipsi impedimento fuerant. Lapis, qui Græcis Λίθος Ἀρμενίος, Latinis Lapis Armenius cognominatur: Mauritanis, Hager, seu Hagiar Armeni: Italis, Pietra Armenia.

Κυανὸς λίθος. COERULEVS LAPIS.

CAP. LXVI.

COERULEI origo ex ærarijs metallis in Cypro. copiosior ex arena litorali secundum quosdam subcauatos specus maris inuenitur, qui magis probatur. Eligi debet inebriatus. Vritur ut chalcitis. lauatur ut cadmia. Vim habet reprimentem, & modicè erodentem. crustas gignit, & exulcerat.

Cærulei lapi
dis confid.

Mauritanorū
tutela.

COERULEVM officinæ Auicennæ doctrinam secuta, lapidem Azuli, uel Lazuli uocant. Probatissimus, qui scintillis aureis emicat. Lapis hic (ni fallor) cum Armenio non obscuram habet cognationem, quod non modo utriusque simul in iisdem proueniant metallis, promiscueque oriuntur; sed quod etiam iisdem ferè utriusque præditi sint ad atram bilem deiciendam. quo factum est, ut Mauritanorum quidam alterum cum altero ineptissime confuderint. Ceterum quoniam tradidit Auicenna, cui subscribit Mesues, coeruleum siue (ut eorum nomine utar) Azulum septice, ac putrefacientis esse facultatis, non desunt è recentioribus, qui eum detestentur, quemadmodum & catapotia, quæ ad atrabiliarios affectus ex lapide ipso coeruleo passim in pharmacopolijs parantur: e quorum numero est Fuchsij medicus nostræ ætatis celebris, in suis paradoxis. Verum quantumuis confusè satis de Cæruleo, & Armenio scriptauerint Mauritani; non tamen obstat, quin ij bilem atram pellere queant. Id quod priores ueteresque Græci, uel ignorauerunt, uel silentio dissimularunt. Porro Galenus, etsi non explicuerit coeruleam atrabiliarios humores ducere; tamen scripsit deicientem habere facultatem. Quod cum fortasse perpenderent Arabes, qui multorum medicamentorum, quæ Græcis incognita fuisse uidentur, diligentissimi fuere indagatores, inuenere tandem facto pluries periculo, coeruleum atram bilem peculiariter deicere. Sed si (ut in præcedenti capite ostensum est) usque ad Alexandri ætatem è ueteribus nemo nouerat Armenium in detrahenda, citra noxam, atra bile facultatem habere albo ueratro partem, mirum quidem non fuerit, si etiam longo post tempore, id scripserint Arabes, uel quod ab eo fortasse acceperint, uel quod ex se ipsis id facultatis Armenio inesse adinuenierint. Præterea cum Armenium, & Cæruleum non modo in iisdem proueniant metallis (ut in pluribus Germaniæ locis nos ipsi uidimus) sed simul, promiscueque oriuntur, adeo ut Cærulei frustum, Armenij non modicum contineat, sic ut è conuerso, rectè quidem existimari potest, pari ferè facultate, uel non admodum dispari hosce lapides esse præditos. Hinc itaque fit, ut mihi planè Mauritani à Fuchsij, & aliorum calumnia uindicandi uideantur. Quippe cum cernerent naturam hos lapides promiscue, indistincteque progignere, quid mirum si ipsam imitati, eorum historiam & facultatem indifferenter tradiderunt? cum pro certo ex his existimandum sit, nil aliud esse Armenium, quam coerulei materiam, nondum à calore in terræ uisceribus ad summum perfectæque coctam. quemadmodum chalcitis, misy, sory nil aliud esse creduntur, quam chalcanti materiam. Hæc igitur cum accuratè perpendisset clarissimus Manardus Ferrariensis, ubi in simplicia medicamenta à Mesue conscripta diligentissime adnotauit, eorum sententiam refellit, qui coerulei usum sua tantum ducti opinione tam acriter uituperat, his uerbis. Cæruleo Græci nullam uim deiectoriam adscribunt, sed uidentur hæc uires ab Armenio deriuatæ. Arabes enim utrumque confundunt. Serapio quidem, & Auerroes sub lazuli nomine de Armenio tractantes, Auicenna de Azulo scribens, ferè ei omnes uires attribuit, quas Græci utriusque. De Armenio uero ea scribit, quæ Græci: solum addens, quod atram bilem magis purgat, quam cyaneus. Quæ omnia licet uera sint, non tamen ego his acceperim, qui nõ secus ac perniciosissimum uenenum hunc formidant. Experientia enim certa scio, quod si benè abluatur, multum iuuat, & uel nihil, uel parum lædit. hæc ille. In cuius certè sententiam unusquisque medicus facile deueniet, qui potius rationalis sit, quam pertinax. Nam etsi dixerit Auicenna coeruleum exedentis esse facultatis, hoc quidem non impedit, quin haustum atram bilem deicere possit absque noxa, si diligenter fuerit ablutum. quandoquidem eius peracuta septiceaque facultas pluribus lotionibus ab eo facile tollitur. Præfertur in hunc usum quod aureis maculis pellucet: nanque id, quo seplaste abundant, & quo in Germania pictorios colores parant, tum facultate imbecillius, tum ignobilius, habetur. Memini me ad nonnullas tam æris, quam argenti fodinas accessisse, in quibus & coerulei, & Armenij in æceruos congesti plurimum uidi: attamen nullum mihi in ijs locis coeruleum repertum est, quod aureis fulgeret scintillis, eo quod non proueniat hoc nisi tantum in auri fodinis. Idcirco coeruleus ille color, qui uulgo nobis dicitur Azurro oltramarino ab omnibus magno aestimatur pretio. Fit enim is ex coeruleo lapide, qui tantum in auri metallis in oriente

orientalibus regionibus foditur, omnium præstabilissimus. De illo autem, qui ex arena in maris litoribus inuenta conficitur, quid plura dicam non habeo, quam scripserint Dioscorides, & Plinius. Cærulei uires retulit Galenus lib. 1 x. simplicium medicamentorum, sic inquit. Cyanos medicamentum acri facultate est, tum detrahendi, quam $\chi\alpha\lambda\alpha\upsilon\sigma\epsilon\tau$ in $\nu\upsilon$ uocant, tum digerendi, potentiore quam cinnabari. Inest quoque ei nonnulla adstrictio. hæc Galeni uerba. Quæ sanè uel non legisse, uel non animaduertisse Manardus ex eo deprehenditur, quod cæruleo Græcos nullam uim deiectionis tribuisse scriptum reliquerit. $\chi\upsilon\alpha\upsilon\sigma$ $\lambda\iota\theta\omicron\varsigma$ sic Græcè, Latine uerò Cæruleus lapis uocatur: Arabicè, Hager $alczaoad$, Laziuarè, seu Azul: officinis, Lapis lazuli: Italicè, Pietra cærulea: Germanicè, Lazzurstein: Hispanicè, Azul.

Cærulei uires ex Gal.

Nomina.

20 $\iota\upsilon\delta\iota\kappa\omicron\nu$. INDICVM. CAP. LXVII.

INDICI duo genera. vnum sua sponte nascitur, tanquam spuma, germinatione Indicis arundinibus exiens. Alterum infectoriæ dant officinæ: & est spuma purpurea innatans cortinis, quam detractam artifices ficcant. Optimum existimatur, quod cærulei speciem præbet, succum suum forbet, & læue. Inter medicamenta est, quæ leuiter adstringunt, & inflammationes, tumoresque rumpunt. purgat, & reprimit ulcera.

INDICVS color, quo hodie pictores utuntur, tametsi in seplasijs ubique uenalis habeatur; fit tamen in infectorijs officinis ex glasti recremento, & spuma, cum lanæ glasto ipso inficiuntur. Quod autem sponte nascitur, tanquam spuma germinatione arundinibus exiens, quod sciam, ad nos non defertur. Plinius libro xxxv. cap. vi. factum Indicium in purpurarijs officinis fieri ait, ex purpuræ spuma cortinis innatante. Quæ in re Dioscoridis uerba non rectè accepisse uidetur Plinius. Siquidem author non ex purpurarum spuma fieri Indicium scribit, sed ex purpurea spuma (talis etenim est quæ ex isatide prouenit) innatante cortinis in infectorijs officinis. Nulla nanque, quod mihi compertum sit, ex purpurarum sanguine, quo regum uestes olim tangebantur, spuma proferebatur. Quod Græci $\iota\upsilon\delta\iota\kappa\omicron\nu$, Latini quoque Indicium uocant: Itali, Indico.

Indici consideratio.

Nomina.

30 $\omicron\chi\epsilon\alpha$. OCHRA. CAP. LXVIII.

OCHRAM leuissimam, & omnino luteam eligere oportet, saturatam, non lapidosam, friabilem, natione Atticam. Vritur hæc, & lauatur cadmiæ modo. Vis eius adstringere, erodere, collectiones & tubercula dissipare. Excrecentia in carne reprimit, caua cum cerato explet, & articulorum tofos comminuit.

OCHRA fossilis, qua pictores utuntur, cur legitima non sit, quid obstet non uideo: quæquam hæc (quod sciam) ex Athenis laudatissima non adferatur, quemadmodum nec Vitruuij tempore, qui ochræ Atticæ usum in Italia iam exoleuisse scribit. Est itaque Ochra terra, quæ in plumbi fodinis aureo colore reperitur. Quamobrem qui rerum causas perscrutantur, arte etiam ochram ex plumbo ipso conficiunt, quæ coloris nitore fossitiam superat. Præstantissimam ochram non longè à Tridæto effossam, misit ad me hoc anno Martinus Guidottinus Tridentinus, seplasiarius harum rerum diligens inquisitor, qua nullam hæctenus uidimus meliorem. Ochra in libris simplicium medicamentorum non reperio meminisse Galenum: tametsi eius mentionem fecerit commento ii. in Hippocratis prognostica de uomitione agens, cum inquit. Ochra enim genus quoddam terræ est, cuius potissimum Attica probatissima est. Quæ $\omicron\chi\epsilon\alpha$ Græcè, ochra item Latine & Italicè appellatur.

Ochræ consideratio.

Nomina.

40 $\kappa\iota\upsilon\alpha\beta\alpha\gamma\iota\varsigma$. CINNABARIS. CAP. LXIX.

HALLUCINANTVR qui cinnabarin minio eandem esse existimant. Minium enim in Hispanijs ex lapide quodam argentæ arenæ permisto, temperari solet, alioqui non dignoscitur. Fornacibus autem in florentissimum, flagrantissimumque colorem permutatur. In metallis uerò strangulantem halitum eructat. itaque facies incolæ uesicis obuelant, ut per illas spectent, nec respirando noxium aërem attrahant. Eo pictores ad sumptuosa parietum ornamenta utuntur. Cinnabaris uerò ex Aphrica defertur, & magno constat. hæctenus inuenitur, ut uix uersicoloribus pictorum lineis satisfaciatur: intento colore, nec diluto præditum: quare quidam sanguinem esse draconis existimauerunt. Vim habet cinnabaris hæmatitæ lapillo eandem. Conuenit ad oculorum medicamenta, uerum efficacius: magis enim adstringit, & sanguinem cohibet. Ambustis igni, & papularum eruptionibus, cerato excepta medetur.

CINNABARIS, qua officinæ, & pictores utuntur, longè sanè differt (ut planè constat) à Dioscoridis Cinnabari. quandoquidem nostri usus cinnabaris res factitia est ex sulphure, & argento uiuo diu arte quadam igne torrefactis. Est & aliud cinnabaris genus fossilis, & sponte per se nascens, ut postea dicitur: uerum non ut factitium copiosum, nec adeo colore præcellens. Quæ autem à Dioscoride describitur, ex Aphrica defertur, eadem facultate pollens, qua hæmatites lapillus, quem non modo prætulit ipse foris appositum ad plures oculorum morbos; sed etiam

Cinnabaris consider.

intus

intus assumptum, ad urinæ angustias, muliebrum locorum defluxiones, & cruentas exuptiones. Quibus utique as-
fectibus vulgaris usus cinnabaris nullo pacto competere potest, quod propria uerodrat, exulceret, & haustum per-
niciem adferat, & proinde sit oculis, & internis uisceribus inimica. Cæterum quidam inter ea, quæ hac ætate in
usum medicum ueniunt, Dioscoridis cinnabaris esse possit, non equidem ausim decernere, sed potius quod sentio, addu-
cor, ut coniecturis quibusdã assequar. quippe quod Dioscorides Cinnabarin nullis notis descripserit, neq; tradiderit
an factitia res sit, aut fossilis, an ex plantarum materia proueniat. Sed antequam coniecturas eas afferam, quibus cõ-
stare uidetur Dioscoridis cinnabri seplasia nostrates non destitui, Plinij sententia cognoscenda est, qui lib. x x x i i i .
cap. v i i . affirmatẽ scribit, nil aliud esse cinnabarin, quàm draconis sanie, elisi elephantorum morientium ponde-
re, permisto utriusq; animalis sanguine: quodq; nullus alius sit color, qui in picturis propriè sanguinem reddat: &
quod ea etiam antidotis medicamentis sit utilissima. Id quod pariter affirmat Iulius Solinus in uaria historiarum le-
ctone. Ad hæc scire conuenit, gummi cuiusdam arboris in Aphrica nascentis ad nos deferri, quod etiam hoc æuo san-
guinis draconis lacrymam officinæ uocant, colore sanguinis, pellucidam, leuẽ, & frictu minimè continuat. Hoc no-
strates officinæ uulgò uocant Sanguine di drago in lagrima, alterius differentia, qui pluribus imposturis passim in orbi-
culos coactus uenditur. Priorem itaq; non ab re lacrymam appellant, quod scribat Aloisius Mussus patritius Vene-
tus in suis in Aphricam navigationibus, ex arbore quadam hoc gummi collacrymare, colore, & substantia, sanguini
simili: inciso tamen ab incolis prius arboris cortice, ut fusus inde effluat. Hoc (ut idem subdit) aneis cæcabis exci-
piunt, & igni resinæ modo decoquunt, quousque consistat, draconis sanguinem, nescio qua ratione ducti, ipsum ap-
pellantes: nisi id eueniat, quod fortasse sua lingua plantam, à qua defluit, draconem appellant. Ex his itaq; nobis iure
coniectare licebit, gummi hoc Dioscoridi facile cinnabarin esse, quod primian non aliunde, quàm ex Aphrica defera-
tur, nec inde copiosum. quod item pictoribus expetatur, ut intento eius colore, purpureas, rubentesq; concinnent
umbras, ubi prius picturas rubro, uel purpureo infecerint. quod deinde ob raritatem, etiam hoc tempore, quo fre-
quentius in Aphricam nauigatur, non uili ueniat pretio. quod demq; (ut Dioscorides inquit) uiribus hæmatitæ lapil-
lo per omnia respondeat. Nam, ut periculum facientibus liquido patebit, adstringendi uel pollet, & maiore quidem
quàm hæmatites. quo fit, ut felicius eo utantur medici ad muliebres, & dysentericæ fluxiones, ad cruentas excreta-
tiones, ad firmandos dentes, & roborandas gingiua. His accedit, quod si Dioscoridiz ætate non deerant,
qui Cinnabarin esse draconis sanguinem existimarent, mirum sanè non fuerit, si per plures ætates producta hæc falsa
opinio ad hæc usq; tempora inualuit. At ipse, ne simplicium medicamentorum doctrinam seclatates hoc tenerent er-
rore, inanem eorum sententiam silentio inuoluendam non duxit, qui cinnabarin draconis sanguinem appellabat, cum
inquit. Hactenus inuenitur cinnabaris, ut uix uersicoloribus pictorũ lineis satisfaciat, intento colore, nec diluto præ-
ditum: quare quidam sanguinem esse draconis existimauerunt. Ex his igitur cum coniecturis, tum rationibus colligen-
dum esse putauerim, hanc lacrymam, colore sanguinem præferentem, legitimam esse Dioscoridis cinnabarin. Cæ-
terum uidetur hac in re manifestè aberrasse Plinius. quando quidem etsi asserat is cinnabarin nil aliud esse, quàm
draconis ferocissimæ belluæ sanguinem, elisi elephantorum morientium pondere: cum tamen dixerit nullum aliud
reperiri colorem, qui in picturis magis ad uiuum sanguinem reddat, quàm cinnabaris, facile apprehenditur error.
Quippe necessarium sanè fuerit, ut de hac lacryma omnino intellexerit, putariq; falsus uulgari appellatione, lacry-
mam hanc illum draconis sanguinem esse, ab elephante (ut referunt) collisi. Nam consentaneum minime uidetur, ut
huiusce belluæ sanguis extra uasa in terram diffusus, puluere & lapillis commistus, situ & putredine obæctus con-
tabefactusq; , uiuum, ac uerum sanguinis colorem referre possit. quem admodum nec ille sincerum sanguinis colorem
præbet, quem impostores suo arbitrio factitant, ex hircino sanguine, rubrica Sinopica, uel fabrilis, contusis lateribus
& sorbis, diutius insolis, illius pro posse colorem, & substantiam imitantes, qui ex collisis simul draconibus, & ele-
phantibus (si tamen uera narrant) emanare solet: quiq; iam longo tempore ad nos aduehi desijt. Quo postea factum
esse opinor, ut in eius defectu factitium supposuerint impostores, & hæc fraudem excogitauerint: neq; solium ea ra-
tione, quam modo diximus, ipsum parant; sed etiam modis alijs compluribus, resinas, rubie infestorie radices, bra-
silij decoctum, tragacanthæ lacrymam, rubricas, & alia permulta immiscentes, quæ ne longior sit sermo, quàm se-
ries ipsa exposcat, silentio duximus inuoluenda. Verum hic fortasse illud quispiam nobis obtrudet, quod cum hoc lo-
co scribat Dioscorides de metallicis tantum, ac fossitijs tum coloribus, tum medicamentis, consentaneum minime uideat-
tur, ut his inferuerit arborum lacrymas, quarum historias, & facultates, diffusius libro primo pertractauit: & ob
id omnino credendum sit, cinnabarin fossile esse medicamentum. Hæc obijcanti ita responsum uolumus, quod cum ea
hoc loco recenseat Dioscorides, quæ ob colorum nitorem, in pictorium ueniunt usum, nempe cerussam, chrysocollã,
Armenium, cœruleum, Indicum, ochram, & alia pleraq; , non mirum, nec præter institutum mihi sanè uidetur, quod
his etiam cinnabarin adiunxerit, quanquam arboris fuerit lacryma. Videmus enim inter hæc Indicum quoq; à Dio-
scoride connumeratum esse, quod tamen nec fossile, nec metallicum est, sed in India spumæ instar, ex arundinum qua-
rundam germinatione sponte prouenit: atq; etiam arte quadam fit ex isatide herba in infestorijs officinis. Ex his ita-
que omnibus palàm fieri arbitror, quod communis usus cinnabaris, quam Dioscoridis Minium, quod in fornacibus fiat,
& florentissimo, flagrantissimoq; colore spectetur, esse mihi semper persuasi, ab ea longè diuersa sit, de qua author
noster hic mentionem facit. Est enim, ut supra dictum est nostri usus cinnabaris fossilis, & factitia: nota hæc omni-
bus, & frequens: illa uerò rara, nec multis cognita. Fossilem (ut proxima commentatione latius dicetur) uidimus
frequenter nos in argenti uiui fodinis, Hydria monte, qui una tantum diæta à Goritia distat, circa Carniole fines. La-
pis est purpureus ad rubedinem declinans, hæmatitæ lapidi æmulus, non admodum durus, impense tamen grauis, tan-
toq; plerunq; argento uiuo prægnas, ut per sese, nulla ignium uel guttatim exiliat. Factitiæ eodem loco plurimum ca-
iam paratur ex argento uiuo & sulphure, fictilibus quibusdam conclusis, & flagrantissimo igni admotis, donec ad
saturita-

Plinij error.

Obiectionis
dilutio.

staturitatem rubescant. Id quod fieri à natura crediderim in ea, quæ fossilis fuerit, in terræ uisceribus. Nullus harum usus in medicamentis, quæ intus in corpus sumuntur, quod perniciosæ sint, & uenenosæ. Hinc forte factum est, ut existimauerit Fuchsius medicus clarissimus, in Nicolai Myrepsici codice in Damasonij antidoto ab aliquo imperito additam esse cinnabarin. Sed in hoc alia planè à Fuchsio opinio nostra est. quippe quod putem Nicolaum eo in loco non de fossilis, uel factitiis cinnabari intellexisse, sed de ea arboris lacryma, de qua scripsisse Dioscoridem, iam euidentissimum, ni fallor, à nobis factum est. Nam cum cinnabaris hæc, Dioscoridis testimonio, hæmatitæ lapillo pares habeat uires, probaueritq; is hæmatitè ad urinae difficultatem, dubitandum sanè non est, quin consultò antiquorum cinnabarin ea in antidoto addiderit Nicolaus, quam speciatim ad difficultatem, & stillicidium urinae commendat. Cæterum quauis communis usus cinnabaris in medicamentis, quæ sumuntur in corpus, omnino lethalis, & perimens sit; constat tamen ijs uulter admisceri posse, quæ exterius adhibentur, nempe suffimentis, quæ fiunt ad delendam Gallicam luem, ubi cætera non profuerint remedia, unguentis item nonnullis ad idem facientibus, & ad contumacia ulcera, alijsq; medicamentis, quorum uires longum esset in præsentia recensere. Porro cum dicat Dioscorides hallucinari eos, qui cinnabarin minio eandem esse existimant, cumq; etiam scribat sequenti capite argentum uiuum ex minio fieri, quod abusuè cinnabaris dicitur, omnino mihi persuasum uolui, nil aliud Dioscoridi esse minium, quam fossile hoc, quod diximus cinnabarin fossiliam hodie appellari, à quo argenti uiui plurimè eliciunt in Hydriæ fodinis. Auxit præterea opinionem ipse Dioscorides, quippe qui asserat Minium in metallis strangulanti halitum eructare, ob idq; fossiles uelut sibi faciem obuolare, ut per illas spectent, nec respirando noxium uaporem attrahant. Quandoquidem ubi cinnabaris in Hydria monte foditur (ut ego uidi, & testari possum) artifices eam decoquentes fictilibus quibusdam ad id constatis, & conuerso simul ore argilla circumlitis, ut inde argentum uiuum eliciant, nares, & os linteis sibi obstruunt, ne noxio uapori liber pateat aditus: quod non modò huiusce halitus noxa, anhelosi fiant, qui hauserint, sed plerunq; dentes uniuersos amittant, putrescentibus circumquaq; gingiuis, ut quidam apertissime testantur, qui sproeto narium, & oris uelamento, ut cæteris uiderentur fortiores, edentuli prorsus facti sunt, continuo tremore concussi. Accedit huc Vitruuij autoritas, quæ sententiam nostram maxime tuetur. Ipse enim septimo uolumine sue architecturæ, ita de Minio differit. Ingrediar minij rationes explicare. Id autè agris Ephesorum Cilbianis primùm memoratur esse inuentum, cuius & res, & ratio satis magnas habet admirationes. Foditur in gleba, quæ ἀργεῖξ dicitur, antequàm tractationibus ad minium perueniat, uena uti ferro, magis subrufo colore, habens circa se rubrum puluerem. Cum id foditur, ex plagis ferramentorum crebras emittit lacrymas argenti uiui, quæ à fossoribus statim colliguntur. hæc Vitruuius. Nos equidem hoc idem uidimus in Hydriæ montis fodinis: ubi plerunq; euenit, ut uulnerata ferramenti uena, argentum uiuum fonticuli instar, in substratam defluat humum. Ceterum Plinio minium diuersorum est generum, ut loco superius citato legitur, ubi cuncta eius genera retulit his uerbis. Inuenitur in argentarijs metallis minium quoq; & nunc inter pigmenta magnæ autoritatis. Theophrastus tradit inuentum minium à Callia Atheniense initio superante aurum: posse excoqui arena rubente in metallis argenti: hæc fuisse originem eius. Reperiri autem iam tum in Hispanijs, sed durum & arenosum. Item apud Colchos in rupe quadam inaccessa, ex qua iaculantes decuterent: id esse adulterum. Optimum uerò supra Ephesum Cilbianis agris. Arenam cocci colorem habere, hanc teri, dein lauari farinam, & quod subsidat iterum lauari. Iuba minium nasci in Carmania tradit. Hermogenes & in Aethiopia. Sed neutro ex loco inuehitur ad nos, nec ferè aliunde, quàm ex Hispania. Sed adulteratur multis modis, unde præda societati. Nanque est alterum genus in omnibus ferè argentarijs, itemq; plumbarijs metallis, quod fit exusto lapide uenis permixto, non ex illo, cuius uomicam argentum uiuum appellauimus, sed ex alijs simul repertis. Steriles etiam plumbi suo colore, nec nisi in fornacibus rubescentes, exusti; tunduntur in farinam. Et hoc est secundarium minium perquam paucis notum, multum infra naturales illas arenas. Syncero cocci nitor esse debet. Probatur auri modo. Auro candente fucatum nigrescit, syncerum colorem retinet. Inuenio & calce adulterari. Ac simili ratione ferri candentis lamina, si non sit aurum, deprehendi illico. hæcenus de minio Plinius. Hinc igitur palàm est antiquis minium & fossile, & factitium extitisse. Nec sanè dubitauerim, quin in factitij genere acceperint ipsi cinnabarin factitiam, quæ passim in seplasiariorum officinis inuenitur. Id minium hodie appellant phar-macopole, tum etiam pictores, quod ueteres Græci Sandycem uocauere, ex plumbo, aut cerussa in fornacibus perustis paratum. de quo etiam uidetur intellexisse Plinius. Κιννάβαρι sic Græcis, ut Latinis etiam Cinnabaris appellatur: Officinis, Sanguis di drago in lagrime: Italis, Cinabro: Hispanis, Sangre de dragon.

Fuchsi opin. reprobata.

Minium Dioscoridi quid nobis.

Nomina.

Υδραργυρος. ARGENTVM VIVVM. CAP. LXX.

ARGENTVM uiuum sit ex minio, quod abusuè cinnabaris dicitur, patinis fictilibus imposita, ferrea concha cinnabarin continente, & calice cooperta, argilla superlita, carbonibus succendunt. siquidem deterfa fuligo, quæ calici insidet, refrigerata in argentum uiuum coit. Quinetiam inuenitur in argenti fodinarum tectis stillatim concretum. Alij per se in metallis inueniri tradunt. Seruatur in vitreis, aut plumbeis, aut stagnis, aut argenteis uasis: siquidem aliam materiam omnem exedit, & defluere facit. Potum vim pernicipalem habet: suo enim pondere interna exest. Remedio est lac multum subinde potum, & vomitionibus reiectum, aut uinum cum absinthio, aut apij decoctum, aut semen hormini, aut origanum, aut hyssopum cum uino. Auri limata scobs, id est, ramentum quàm tenuissimum epotum mirabili est auxilio.

Argenti uiui
confid.

Quorundam
error.

Galenus no-
tatur.

Argenti subli-
mati confectio.

Auri historia,
& præstantia.

ARGENTVM uiuum omnibus notissimum, corpus est è fossiliũ genere, liquidum, & aquæ modo fluidum, colore argenteo, liuescente, pellucidumq; : substantia uerò lenta, tenui, in qua tam frigiditas, quam humiditas exuperat. Hæc igitur symmetria (ut chymistarum, qui se philosophos existimant, fert opinio) res est sanè admodum disposita ad metallorum omnium generationem. quamobrem ipsorum tum originem, tum semen argentum uiuum appellauerunt. Quinetiam non addensari putant, quòd ei non insit caliditas, & siccitas tanta, quæ ad id muneris obeundũ sufficiant. Addunt temporis defectu id etiam euenire : ideoq; immaturum, indigestum, imperfectumq; reddi. Cæterum relicta chymistis disceptandi materia, an ipsum metallorũ quorumcunq; prima fuerit materia, an aliter se res habeat, dicam, philosophorum tantum, qui de eo scripserunt, sententiam secutus, facillè Argentum uiuum esse materiam ad metallorum generationem proximam. Quippe cum facillimè omnibus se coniungat metallis, palam nimirum fit, ijs genendis aptissimam esse materiam, ijsq; præsertim, quibus facilius contactu inherescit : quandoquidem in habentibus symbolum (ut uulgata propositio est) & in consimilibus facilis est transitus. Hanc itaque ob causam eos hallucinari putauerim, qui dicunt, quòd si argentũ uiuum in terræ uisceribus usque adeò decoctum esset, ut in aliquod fixum, firmumq; uerteretur metallum, in ferrum potius, & in plumbum uerti deberet, quàm in argentum, uel in aurum. Si quidem certum est, quòd id facilius argento, auroq; contactu inheret, quàm cæteris. Hic autem est chymistarum ludus, qui tempus conterunt, & oleum & operam perdunt, id arte reficere existimantes, in quo natura ipsa deficit : quam (ut liquidò constat) nemo unquam ita ad unguem imitari potuit, quin ab eius mira solertia aberrauerit. Omnia metalla in argentum uiuum coniecta, supernatant, ut lignum in aqua, præter solum aurum, quod si iniiciatur, statim petit fundum, quòd hoc magis amplectetur, quàm cætera. Amplissima argenti uiui metalla (ut etiam in superiori capite diximus) uisuntur in Hydria monte, qui quadraginta millia passuum à Goritia distat, ubi continuo copiosissimè elicitur è lapide quodam fragili potius, quàm duro, colore ex nigro rufescente, & ad purpuram quadantenus uergente, ponderoso plumbi instar, & argento uiuo scintillante. Hanc uenam postquam effoderunt, conterunt, & in fictilia quædam angustis orificij conijciunt, & recenti arborum musco obturant : deinde fictile alterum huic simile, latioris tamen oris, in terram sepeliunt, & alterius pleni inuersum orificium, in illud inferunt, & argilla circumquaque muniunt obturantq; oscula, & uasa simul connectunt, & firman, adeò ut uacuum fictile totum sub terra fidat, plenum uerò totum superemineat. Itaq; in aperta area quàm plurima seriatim collocant fictilia, & deinde ignem in ambitu succendant, cuius uicalefacta uena, argentum uiuum guttatim distillat in substratum fictile. Hinc suo tempore eximunt, & in utriculos quosdam reponunt, quòd uasa ferè cuncta exedat, ac dilaceret, præter uitrea, uel fictilia uitro circumlita. Quo fit, ut Dioscoridem mirari subeat, qui argentum uiuum in argenteis, aut plumbeis, stagnicisue, aut uitreis tantum uasis seruari posse scribit, quòd aliam materiam omnem erodat, nisi codex hic deprauatus sit. Si quidem id falsum deprehenditur : nam argentum uiuum exest, ac destruit omnia metalla, quibus inheret. Ex quo potius, cum hæc à Serapione non scribantur, qui tamen Dioscoridis omnia ferè scripta bona fide reddidit, planè suspicandũ fuerit, huic capiti plura subesse menda. id quod etiam uaria in hoc loco Oribasij lectio confirmare uidetur. Reperiuntur autem in argenti uiui fodinis inter ipsius uenam peculiare quædam lapidis illius rufi zone, quem fossiles fossitiam cinnabarim uocant, de quo etiam in præcedenti capite diximus. Hic adeò argento uiuo scætet, ut sæpius absque alio igne, inde per sese guttatim destuat. Euenit præterea dum fossiles mucronatis instrumentis, uenam effodiunt, ut purum profiliat argentum uiuum, decurratq; celerius, ueluti è fonticulo quodam. Porro rari admodum sunt fossiles, & huiusce materiæ artifices, tametsi robustissimi fuerint temperamenti, qui eo in opere ad quartũ usque annum incolumes per durare ualeant : quippe ob noxium metalli balitum, partium omnium tremore concutiantur. Cæterum Galenus libro 1 x. simplicium medicamentorũ scribit, contra illud quòd experimento comprobatur, Argentum uiuum ex sponte nascentibus non esse, sed ex ijs, quæ præparantur, uelut cerussa, ærugo, psoricum, lithargyros : fateturq; se nullum huiusce medicamenti fecisse periculum, an interimat, si deuoretur, uel ubi foris fuerit admotum. Fit ex argento uiuo & sale, quod ammoniacũ uocant, lethale illud medicamentum, quod officinæ chymistas secute Argentum sublimatum appellant, utrisque simul admixtis, & in uas uitreum coniectis, ac inde in fornacem ductis, ut hæc ignium ui in uasis sublimè tollantur, ubi salis modo concresecunt, lapidescuntq; sacchari colore. Fit etiam ex Argento uiuo, & aqua, quam ex chalcantuo, alumine, & sale nitro conficiunt chymistæ, arte quadam, & ignium ui, id quod recentiores quidam Præcipitatum uocant. Cui facultas inest sanè admirabilis ad contumacia ulcera sananda, eaq; præsertim, quæ à Gallica lue emerferunt. Sunt etiam qui dimidiũ scrupuli pondere deuorandum propinent admixtis margaritis, alijsq; quibusdam, quæ cor tueri non ambigunt, ubi quis Gallicis doloribus circa articulos constictetur. Datur etiam melancholicis, Armenij lapidis modo, ut libello, quem de morbo Gallico scripsimus, abundè dictum est : nanque eosdem præbet effectus, uomitionibus expurgans. Sunt præterea qui purum sincerumq; Argentum uiuum hauriendum præbeant non modò adultis, sed pueris, & infantibus ætate tenellis. Siquidè Brasauolus Ferrariensis uir sanè hac ætate clarissimus, suo de stirpium examine pro certo scribit, sæpius se dedisse Argentum uiuum infantibus deuorandum uel uermium seminortuis, qui illico sanati sunt : idq; fecisse ait in ultima desperatione. Sed quomodo, uel qua mensura, uel pondere dandum sit, silentio inuoluit. At Goritienses obstetrices, ubi grauidæ diu in partu laborauerint, statim Argentum uiuum scrupuli pondere nullis incommodis potandum exhibent. Quo fit, ut facillè mihi persuaserim, Argentum uiuum potantes haud necare, nisi pondus, uel mensuram excefferit. Non tamen crediderim, quòd solo pondere interimat, ut quidam putant Dioscoridè tantum secuti, ut latius libro sexto disseremus. Sed quoniam Argentum uiuum nobis in mentem reuocauit A V R V M omnium metallorum pretiosissimum, præstantissimumq; : cum eius nusquam, quod extet, meminere Dioscorides, crederem profectò non paucam naturæ rerum iniuriam à me illatam iri, si huius tam pretiosi metalli, cuius inextinguibili sit uniuersus æstuat mundus, historiam, & facultatem silentio præterissem. Quandoquidem ob ipsius splendescentem coloris nitorem, opi-

nati sunt naturæ operum indagatores, admirabiles auro inesse facultates, quibus homines non modo incolumes tueri possit, sed & longæuos reddere. Quapropter mirum non est, si ipsum tanti faciat mundus, & ante cætera extolant homines. Auri itaque materiam nil aliud esse scribunt, quàm substantiæ elementariæ sibi inuicem proportionem respondentem. Hæc autem simul commixtæ, cum pari sint uirtute conformate, aliud sanè gignere nequeunt, quàm amicabilem quandam, & optimam mitionem, quæ fermentatione, & coctione perficitur. quo fit, ut inde tam indissolubili nexu uniantur, ut permanentes, & ferè indissolubiles fiant, adeò quòd, siue id eueniat cælestium corporum influxu, aut temporis ui, aut sagacissimæ naturæ opere, aut his omnibus unà concurrentibus, conuertuntur eadem substantiæ in hoc metallicum corpus, quod uocant aurum. Hoc enim (ut diximus) ob sui tum urgentem temperiem, tum unitatem, tum optimam mitionem, adeò densum euadit, quòd non modò quandam communem consequitur permansionem, sed incorruptibilem ferè temperiem, & causam quandam, ob quam superflui nihil continere possit. Hinc igitur est, quòd quanquam longioribus seculis aurum in terra, uel in aqua sepulchrum permaneat, nunquam rubiginem contrahit: sicuti in igne diutius permanens, non modò aliqua ex parte non comburitur; sed & depuratus, & splendidus efficitur. Ad hæc ob optimam sui unitatem, nullo phlegmate, nulloq; pingui redundat: ita ut perpetuò fulgeat, splendidissimiq; perduret. Quinetiam tractantium manus nullo colore tingit, nempe croceo, aut nigro, quemadmodum cætera faciunt metalla. neq; etiam aliquo odore, aut sapore gustantium, aut olfacientium tum nares, tum palatum inficit. Aurum intus in corpus sumptum, siue ex industria, siue inscijs deuorantibus, nullam penitus infert noxam, ut complura faciunt metalla: sed mirum in modum cor, & uitalem facultatem roborat. quod solis influxui acceptum pleriq; sapientes retulerunt. Quamobrem iure quidem dici potest, aurum omnium metallorum præstantissimum esse, ductile, colore lucido, illiq; persimili, quo cuncta à sole illustrantur. Insuper propria quadam attractrice ui pollet, qua respicientium animos allicit, & disponit, ut ab ipsis illico desideretur. unde quidam existimauerunt auro proprias quàm plurimas inesse dotes. In Italia propriæ Sinceri auri fodinæ (quod sciam) nullibi extant. Atqui in Germania, Pannonia, ac Transyluania eæ pluribus in locis habentur. Auri uenam ijs omnibus locis crediderim gigni, ubi cælum id causæ elementaris inffuat, ac disponat, de quibus antea differuimus. Huius uenæ uarijs lapidibus impacta uisitur in asperriorum montium uisceribus. Verim ea omnium præstantissima auri uenæ censetur, cui cæruleus lapis fuerit admixtus: tantò enim melior hæc, quanto ponderosior, & colore uigentior: adeò ut illa cæteras præcellat, quæ pluribus auri guttis scintillet, uel in qua plures auri lineæ intercursantes conspiciantur. Est etiam auri ferax diuersorū fluminum arena. Siquidem proculdubio constat in Hispania Tagum, in Thracia Ebrum, in India Gangem & Pactolum, in Pannonia Istrum, in Germania Rhenum, in Italia Padum & Ticinū, aureas ducere arenas, à quibus arte quadam aurum omnium probatissimum elicitur. ueruntamen non omnibus eorum litoribus aureæ eadem sunt arenæ. Auri uires prodidit Auicenna secundo sui operis uolumine, sic inquit. Aurum in omnibus suis partibus æquale est. Inferitur medicamentis, quæ atrabiliarijs competunt morbis. Ad hæc ubi actuali cauterio sit opus, ignitum aurum cæteris præstat metallis, quòd ulcus inde exortum citius consanescat. In ore contentum, anhelitus graucolentiam tollit. Auri scobs porphyrite lapide leuigata in ea medicamenta additur, quæ ad alopecias, & lichenas parantur, tam intus in corpus sumptum, quàm extrà medicamentis exceptum. Hæc item eodem modo diutius leuigata, adeò ut tactum ferè effugiat, oculis immittitur ad roborandam eorum aciem. Bibitur autem & ad cordis affectus, & animi mcerores. Argentum uiuum quod Latinis, ὑδραργυρος Græcis nominatur: Mauritanis, Zaibar, seu Zaibach: Italis, Argento uiuo: Germanis, Quecksilber: Hispanis, Azogue. Aurum uerò Latinis, χρυσός Græcè dicitur: Germanicè, Guld: Italicè & Hispanicè, Oro.

Auri uires ex Auicenna.

Nomina.

40 Μ'ΑΤΟΣ ΣΙΝΟΠΙΚΗ. RVBRICA SINOPICA. CAP. LXXI.

RUBRICA SINOPIS maximè probatur grauis, densa, ad iecinoris imaginem uergens, calcolorum expers, concolor, cum diluitur, impendiò fusilis. Effoditur in Cappadocia, speluncis quibusdam, expurgataq; defertur in Sinopem urbem, in qua uenditur: unde cognomentum accepit. Vim habet exicatoriam, quasi inducendo obstruentem, & adstrictoriam. quapropter vulnerarijs emplastris, & pastillis exiccantibus, & adstrictorijs commisceri solet. Aluum sistit, in ouo sumpta, aut clystere infusa. datur iecinoris uitio laborantibus.

HODIE profectò neminem inuenio, qui doceat, & explicet, quæ nobis legitima sit Rubrica Sinopica. Sed quantum ego conijcere potui (etsi id pro certo asserere non ausim) nullum è fossilium genere occurrit, quod magis Sinopicam rubricam nobis representet, quàm uulgarissimus bolus Armenus uocatus, is nimirum, qui in quadratas defertur massas, quiq; maximè uulnerarijs medicis expetitur ad sanguinis profluuium cobibendum, & fracta ossa feru-ruminanda. Hæc rubrica (ut Georgius Agricola maximus fossilium indagator inquit) etsi iandudum ex Sinope Cappadociæ urbe, unde nomen inuenit, tantum importabatur; constat tamen alibi etiam reperiri, non modò in proprijs uenis; sed in aurarijs, argentarijs, ærarijs, ferrarijsq; metallis. Hanc omnino mihi opinionem illud auxit, quòd certò sciam plurimum pseudoboli Armenij ex ferrarijs Iluæ Tyrreni insulæ fodinis ad nos quotidie conuehi: quòd deinde colore sit iecinoris, pondere grauis, substantia densus: quòd etiam in aquam coniectus facillè dissiltat: quòd deniq; sua ui exiccet, adstringat, & eogat. Hæc enim gleba, cum uerus bolus Armenius non sit, nil aliud (meo iudicio) esse poterit, quàm rubrica Sinopica, quanquam à Sinope non deferatur. Species Sinopidis (ut Plinius est auctor libro xxxv. cap. vi.) tres, rubra, & minus rubens, & inter has media. Quæ sanè differentiæ uisuntur pariter in uulgari Armenico bolo. Porro Manardus Ferrariensis libro tertio epistola quarta, Sinopicæ rubricæ meminit, quæ albo

Rubrica Sinopica consideratio.

Manardi lapsus.

L1 2 sit